

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 586 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining innovatsion pedagogik kompetentligini rivojlantirish mexanizmi	10
Mirzaraxonova Maftuna Ibroximjon qizi	
Elementlarini integratsiya qilish: nazariy va amaliy yondashuv	13
Ne'matov Karimjon Shavkat o'g'li	
O'qish savodxonligi darslarida kitobxonlik kompetensiyasini rivojlantirishning innovatsion yondashuvlari ...	19
Mahmudova Shoirra Shavkat qizi	
O'zbek milliy musiqasi asosida talablarda estetik did va ijro madaniyatini rivojlantirish metodikasi.....	25
Gadoyeva Muborak Jumaqulovna	
O'quvchilarning yozuv kompetensiyasini baholash mezonlarini takomillashtirish masalalari.....	30
Abdurashidova Xafiza Abdurashidovna	
Xurshid Do'st Muhammad qissalarida rivoyatchi strategiyasi.....	34
Uzoqova Nargiza Yuldosh qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirishda innovatsion texnologiyalarining ahamiyati	37
Eshpulatov Shakir Nabiyevich, Ahrorova Ozoda Amriddinovna	
"Xonada o'simliklarni o'stirish" intellekt xaritasi (Mind Map) yordamida o'quvchilarda ekologik tarbiya va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish	41
G'aniyev Abduqahhor Gadoyevich	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda amaliy mashg'ulotlarning tashkiliy-pedagogik jihatlari.....	46
Joldasov Ixtiyor Suyundikovich	
Boshlang'ich sinflarda iqtisodiy tarbiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari	50
N. Asadov	
Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda kreativ kompetentlik va kasbiy muvaffaqiyat o'rtasidagi bog'liqlik mezonlari.....	53
G. Xamidova	
Gamifikatsiya elementlarining bakalavr talabalarini raqamli resurs yaratishga motivatsiyasiga ta'siri	56
Maxkamova Dilshodaxon Xabibjon qizi	
The Influence of Family Parenting Style on the Formation of Primary School Students' Personality	59
Berdiyeva Mohloroyim Mirzohid qizi	
Noto'liq oilalardagi onalarning tarbiyaviy uslublari va farzandlarining ijtimoiy-psixologik moslashuvi (O'zbekiston namunasida).....	64
Ismoiljonov Ravshan Baxtiyor o'g'li	
Raqamli pedagogika sharoitida interfaol ta'lim metodlari asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish.....	69
Jumaniyozova Donoxon Olimboyevna, Bekmuratova Muhayyo Uralbayevna	
Matematika ta'limida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning metodik asoslari.....	73
Mirzayeva Shahlo, Qodirova Muattar Ithom qizi, Rovshanova Yulduz Shovkat qizi	
O'qishga motivatsiya tushunchasi uning nazariy-psixologik tahlili.....	77
Azimova Rushana Zokirjon qizi	
Oliy ta'lim talabalarida akademik prokrastinatsiyaning prediktorlari: akademik motivatsiya, umid va shaxs xususiyatlari	81
Shodiboyev Shohruh Shuhrat o'g'li	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi markazlar integratsiyasini ta'minlash metodikasi.....	86
Qahhorova Sevara Alimardonovna	
O'quvchi-yoshlarni virtual olam ta'siridan himoya qilishning nazariy asoslari.....	90
Isayeva Gulii Parpiyevna, Ravshanov Umidjon Abdiqodir o'g'li	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik tafakkurni oshirishda mantiqiy masalalarning o'rni	93
<i>Xilvatova Go'zal Sultonovna</i>	
Pedagogika tarixini o'qitishda talabalarda tarixiy tafakkurni rivojlantirish	97
<i>Jurayev Bobomurod Tojiyevich</i>	
Bolalarda ona tilida tinglash hissini rivojlantirish usullari	101
<i>Nurmatova Muxlisa Akmal qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida ingliz tilini o'qitish samaradorligini oshirish (Kahoot, Quizlet va Moodle platformalari misolida)	106
<i>Yusupova Shahnoza Abduxafizovna</i>	
Sport maktablarida 16–18 yoshli nayza uloqtiruvchi sportchi-qizlarda portlovchi kuchni rivojlantirish	111
<i>Tursunova Surayyo Botir qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida pedagog kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta'minlashda "Kasbiy rivojlanish kuni" va "Kasbiy rivojlanish soati" tadbirlari: amaliyot tahlili	115
<i>Gaffarov Azizjon Muhammadsaidovich</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining faoliyatini samarali tashkil etishning nazariy jihatlarini (Learning outcomes) asosida	124
<i>Rabbimova Shaxnoza Soyib qizi</i>	
Bo'lg'usi o'qituvchilarda axloqiy madaniyat fazilatlarini qaror toptirishning pedagogik mexanizmlari	128
<i>G'aniyeva Sayyora Saidmurod qizi</i>	
Yengil atletikachilarning musobaqa jarayonida tibbiy-pedagogik monitoringini takomillashtirish	132
<i>Mamadaliyev Abror Akbarjonovich</i>	
Sun'iy intellekt yordamida rus tilini o'qitish va uning samaradorligi	137
<i>Yagafarova Nazilya Rafailovna, Nazarov Sardor, Onorboyev Kamronbek</i>	
O'quvchilarda ilmiy dalillarni tahlil qilish va xulosa chiqarish kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi	142
<i>Baymurotova Mukaddas Xamdorovna</i>	
Ilmiy muxokamalarda pragmatik kompetentlikning roli	150
<i>Eshbo'riyeva Aziza Muhiddinovna</i>	
Talabalarda kognitiv-pragmatik kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning mazmuni	155
<i>To'rabekova Aziza Mirzabek qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda motivatsiyani shakllantirishda interaktiv metodlarning o'rni	159
<i>Qamchibekova Roziyaxon Xasanboy qizi</i>	
Проблема разграничения понятий "концепт" и "понятие" в современной лингвистике: лингвосомиотический и когнитивно-дискурсивный анализ	164
<i>Якунина Ангелина Алишеровна</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida amaliy bezak san'ati naqsh elementlarini raqamli qayta ishlash va arxivlashtirish	169
<i>Jabbarov Rustam Ravshanovich</i>	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining yozuv kompetensiyasini rivojlantirishda Design Thinking texnologiyasining metodik imkoniyatlari	176
<i>Amanbayeva Oydin Urazali qizi</i>	
Tez qalamchizgi mashqlarida psixologik-pedagogik yondashuvlarning ahamiyati	181
<i>Suyunov Navro'z Alisher o'g'li</i>	
Innovatsion yondashuv orqali bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini rivojlantirish konsepsiyasi	186
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i>	
Tarbiya fani asosida o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish imkoniyatlari	190
<i>Jumanova Xafiza Xoliqulovna</i>	
Samarqand arxitektura-qurilish instituti va shahar infratuzilmasi rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlik (1950–1990-yillar)	195
<i>Abulqosimova Dildora Asrorovna, O'ralov Sodiqjon</i>	
Rivojlanishida nuqsoni bor bolalar ta'limida ikkilamchi cheklovlarni kamaytiruvchi ta'lim texnologiyalari	199
<i>Qo'ziyeva Shahnoza Muhammadsoli qizi</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	O'quvchilarda milliy g'oya va mafkurani rivojlantirishda mumtoz musiqaning o'rni va ahamiyati ..... 202 Baymanova Feruza Abralovna	202
	Ommaviy jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil etishning pedagogik asoslari ..... 207 Xayitova Ulfatoy Tursunovna	207
	Yuqori sinf o'quvchilarida ijtimoiy faollikni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari ..... 211 Turg'unboev Sirojiddin Faxriddinovich	211
	Muhandislik ta'limida Bernulli va Puasson taqsimotlarini texnologik jarayonlar misolida o'qitish metodikasi... 216 Qo'ziboyeva Nozima Yoqubjon qizi, Maxmanazarov Sardor Toirjon o'g'li, Saydullayev Asadbek Xayrullo o'g'li	216
	Психолого-педагогические основы обучения теме “производная” в курсе алгебры и начал анализа президентской школы ..... 225 Шахноза Холмуродова Зоир кизи	225
	O'qish savodxonligi darslarida Bloom taksonomiyasi va 4K kompetensiyalarining integrativ modeli ..... 234 Farsaxonova Mastura Jalol qizi	234
	Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim sifatini baholash mezonlari va monitoring tizimini takomillashtirish: indikatorlar asosidagi boshqaruv modeli ..... 241 Jo'rayeva Dilrabo Kamoliddin qizi	241
	Maxsus mashqlar yordamida start tezligini oshirish metodikasi ..... 244 Sitara Elova Axmatqulovna, Panjiyeva Gulzoda Eshdaviyat qizi	244
	Amudaryo foreli (Salmo trutta oxianus) O'zbekiston hududida tarqalishi va ekologiya ta'siri..... 248 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Xolmo'minova Sevinch Sirojiddinova, Qurbonazarova Marjona Zokirovna	248
	Suv va quruqlik muhitiga moslashgan amfibiyalarda adaptatsiya xususiyati ..... 251 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Axmamatova Feruza Shamsiddin qizi, Qo'ldoshova Ruxshona Navro'z qizi	251
	O'zbekistonda tarqalgan kaptarsimonlar xilma-xilligi, ularni tarqalishi, biologik xususiyatlari va amaliy ahamiyati ..... 255 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Xolmo'minova Jasmina Baxtiyor qizi, Saidova Dilnoza Rustamovna	255
	Surxondaryo viloyatidagi qo'lqanotlilar turlarining morfologik tasnifi va hududiy farqlari ..... 259 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Yarashova Sarvara Islomovna, Bahromova Shahzoda Abduqodirovna	259
	Игровые технологии как средство активизации коммуникативной деятельности учащихся на занятиях по русскому языку ..... 267 Халикова Гульбахор Исановна	267
	Yoshlarni pedagogik kasbga yo'naltirish ishlarini o'rganishning konseptual va metodologik asoslari ..... 270 Matkarimova Muxabbat Abuovna	270
	O'qish savodxonligini baholovchi topshiriqlar turlari ..... 277 Rasulova Mushtariybonu	277
	Qoraqalpog'istonning shimoliy tumanlaridagi bolalarda tashqi nafas olish tizimi xususiyatlari ..... 281 Orazbaeva Navbaxor Mratbaevna	281
	“Kompyuter tarmoqlari” fanini o'qitishda dasturiy-didaktik vositalardan foydalanish ..... 285 Muqimov Shahzodbek Ixtiyor o'g'li	285
	Yangi O'zbekiston: yangilanish va taraqqiyot omillari (Qashqadaryo viloyati misolida)..... 288 Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, Safarova Sevara Saloxiddinovna	288
	Raqamli ta'lim strategiyalaridan foydalanib o'qish samaradorligini oshirish ..... 294 Narzullayeva Gulzira Xayrullo qizi, Abdusottarova Farog'at Olimjon qizi	294
	Oliy ta'limda “Zoologiya” kursini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida o'qitish metodikasini takomillashtirish (“umurtqali hayvonlar” misolida)..... 299 Xonnazarova Mamlakat To'lqinovna	299
	Oliy ta'lim muassasalarida ommaviy sportni rivojlantirish strategiyalari ..... 303 Xudoyberganov Javlonbek Soatboy o'g'li	303
	Accommodating a Teenage English Learner With Tourette-Related Stammering in Uzbekistan State Multilevel Test Preparation: A Single-Case Study ..... 307 Yulduz Sultanova	307
	Yengil atletikada to'siqlar osha yugurish texnikasini takomillashtirish va o'rgatish uslubiyati ..... 313 Chariyev Ulug'bek Abdujabbarovich, Radjabov Jaxongir Furkatovich	313

The Interaction of Language and Culture in Intercultural Conflict Communication	317
Gulnoza Khushnazarova	
O'smir shaxsida o'zini o'zi tushunish psixologik muammo sifatida.....	321
Mahmudov Abdurasul	
O'quvchilar nutqida milliy-madaniy leksik birliklarni qo'llashga o'rgatishda semantikashtirish	325
Tursunova Javhar Bakir qizi	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida boshlang'ich ta'limda matematik madaniyatni shakllantirish: Qori Niyoziy merosi asosida.....	329
Axmedova Nargiza Toychibekovna	
A2 darajadagi o'quvchilarda kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda adaptiv yondashuvning roli	333
Nezametov Zuxra Axmadovna	
Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik kasbga ijodiy munosabatni tarbiyalashning nazariy asoslari.....	336
Axmatov Ibrohimjon Furqat o'g'li	
Voyaga yetmaganlar profilaktikasida maktab, oila va mahalla hamkorligining zamonaviy holati va diagnostikasi	340
Japparbergenova Indira Bayramovna	
Yuqori sinf o'quvchilarining ijtimoiy va intellektual kompetensiyalarini rivojlantirishni pedagogik tizimini takomillashtirish	344
Amankosova Dinara Gabitovna	
Innovatsion usullar vositasida maktabgacha yoshdagi duduqlanuvchi bolalar nutqini rivojlantirish.....	348
Mamatova Aziza Bo'riboyevna	
Dzyudoning olimpiya o'yinlaridagi o'rni va ahamiyati	353
Jaxongir O'razbayev Temur o'g'li	
Umumta'lim maktab o'quvchilarida milliy va umuminsoniy qadriyatlarga integratsiyalashgan harbiy tarbiyaning ilmiy-nazariy asoslari.....	356
A'zamov Inom Salimjonovich	
The Role of Digital Platforms in Developing Students' Independent Learning Competency.....	360
Jo'rayeva Zamira Ishmuminovna, Uraqova Shaxlo Turdiyevna	
Shaxsiy ta'lim trayektoriyasi tushunchasining pedagogik-psixologik mohiyati	365
Toshpo'latov Olim Panjiyevich	
"Ilk qadam" davlat o'quv dasturi asosida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyat markazlarining ta'lim jarayonlarini tashkil etish	370
Bektemirova Asilabonu Akmal qizi	
Kreativ ta'lim texnologiyalari asosida talabalarda innovatsion kompetensiyalarni shakllantirish metodikasini takomillashtirish	374
Sariboyev Nurali Abdunazarovich	
Bolalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar va yosh xususiyatlari	378
Erkinboyev Muhammadqodir Nodirbek o'g'li	
Tasviriy san'at darslarida eshitishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish.....	383
Xushvaqtov Abror Doniyor o'g'li	
Raqamli ta'lim muhitida zamonaviy o'qitish metodlari va interaktiv texnologiyalardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	387
Murodova Dilafro'z Matmurod qizi, Sattarova Bibijon Muzaffar qizi, Bekmurodova Muhayyo Uralbayevna	
Kredit-modul tizimida o'quv-me'yoriy hujjatlarni takomillashtirish borasidagi milliy va xorijiy tajribalar	391
Aralova Maxsuma Abdurahmonovna	
Yuqori sinf o'quvchilariga chet til o'qitish va o'rgatishda motivatsiyaning o'rni xususida.....	396
Atadjanova Shaxnoz Abbasovna, Ismoilova Feruza Salimjon qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda innovatsion metodlar	400
Axmedova Fayziniso Otabek qizi	
Bo'lajak pedagoglarning uzluksiz amaliy faoliyatida professional salohiyatini rivojlantirish yo'llari	403
Habibullayeva Muxlisaxon Yorqinjon qizi	

Innovatsion yondashuv asosida bo'lajak texnologiya o'qituvchilarining PR kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi.....	406
J. B. Jumabayev	
Raqamli pedagogika sharoitida interfaol ta'lim metodlari asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish.....	412
Jumaniyozova Donoxon Olimboyevna, Bekmuratova Muhayyo Uralbayevna	
Biologiya ta'lim jarayonida ilg'or hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash.....	416
Mo'minov Dilshod Yaxshiboy o'g'li	
Oliy ta'limda masofaviy ta'limning pedagogik-psixologik xususiyatlari	420
Mutalibova Muqaddasxon Abdunabi qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda raqamli platformalar orqali kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirish	423
Nazarmatova Dilshoda Umarali qizi, Saminjonova Sevaraxon Axmadjon qizi, Abdihakimova Muqaddas Fahridinova, Matsapayeva Nigora Satbay qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining etnopedagogik kompetentligini shakllantirishda milliy hunarmandchilik va xalq amaliy san'atining didaktik imkoniyatlari	428
Pardayeva Gulchexra Safarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning bilish kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik asoslari	432
Qipchaqova Sevinchxon Farxodjon qizi	
Maktabgacha ta'lim boshqaruvida ERP tizimlarini integratsiyalashning proaktiv modeli.....	436
Raxmatillayev Oyatillo Zikrillayevich	
Maktabgacha ta'limda rivojlantiruvchi markazlarni tashkil etish va loyihalashtirish	439
Sadikova Shoista Akbarovna, Yangiboyeva Salomat Samandarovna, Yangiboyeva Sevinch Samandarovna	
Milliy hunarmandchilik buyumlarini yasash orqali o'quvchilarning ijodkorligini rivojlantirish	442
Xayitov Jonibek Xolboboyevich, Nabijonova Nilufar Nabijon qizi	
Futbol o'yinida to'pga kalla bilan zarba berish.....	446
Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li	
Сравнительно-типологический анализ юмора и гуманизма в творчестве Гафура Гуляма и Марка Твена.....	451
Абдумунинова Махлиё	
Особенности фонетико-фонематической речи (качественные и количественные) у младших школьников с речевыми расстройствами.....	453
Заирова Н. Б.	
Informatika ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning metodik asoslari	459
Toshmurodova Gulsevar Bekmurod qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash samaradorligini oshirishda innovatsion hamkorlik modelining ahamiyati	464
Jo'rayeva Mohigul Avazbek qizi	
Maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlashda boshqaruv mexanizmlarining samaradorligi	468
Nazirova Guzal Malikovna	
Oilada bolani tarbiyalashning innovatsion yondashuvlari va ularning samaradorligi.....	474
Sultonova Nurxon Anvarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy moslashuvni ta'minlashda rivojlantiruvchi muhitning ahamiyati...	478
Valijonova Bibirobiyaxon Numonjon qizi	
Raqamlashtirish muhitida o'smirlarning o'zini o'zi anglashining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	482
Ortiqova Malika Odiljon qizi, Xolbekova Dinora Faxriddin qizi	
Boshlang'ich sinf matematika ta'limida innovatsion yondashuvlar asosida fikrlash kompetensiyalarini shakllantirish.....	486
Ermamatova Maftuna Ermamatovna, Shamsiyeva Mohinur Kaxramonovna	
"Lifelong learning" konsepsiyasi asosida bo'lajak o'qituvchining shaxsiy sifatlarini rivojlantirish mexanizmlari	490
Hakimova Nargiza Supxonovna	
Barqaror transport tizimlarini loyihalash kompetentligining tuzilmasi: komponentlar, mezonlar va indikatorlar.....	495
Abduraxmanov Ravshan	

Generativ sun'iy intellekt vositalarining oliy ta'lim talabalarining tanqidiy tafakkuriga ta'siri	500
<i>Ikromov Oybek Ibrogimovich</i>	
Efferent afaziya nutq nuqsoni bo'lgan bemorlar bilan olib boriladigan logopedik rehabilitatsiya ishlar tizimi ..	505
<i>Turdaliyeva Shahlo Husnitdinovna</i>	
Autizm sindromli bolalar bilan ishlashda pedagog va oila hamkorligini ta'minlash mexanizmlari	510
<i>Babayeva Azizabonu Hamidjon qizi</i>	
Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarda nutqiy muloqotni rivojlantirishning ilmiy-uslubiy yondashuvlari	515
<i>Muhammadjonova Dilafuz Farhodjon qizi</i>	
Ijtimoiylashuvning pedagogik kategoriya sifatida rivojlanishining mazmuni va dinamikasi	519
<i>Madayeva Muqaddas Baxtiyor qizi, Namozov Diyorbek Baxtiyor o'g'li</i>	
Globalashuv sharoitida talaba-yoshlarning intellektual migratsiyadagi o'rni.....	526
<i>Eshonjonov Bobir Zafarjonovich</i>	
O'smir qizlarda qad-qomat shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar	530
<i>Uraimov Sanjar Ro'zmatovich, Abdullayeva Maxbuba</i>	
O'qish savodxonligini rivojlantirishda matn bilan ishlashning didaktik imkoniyatlari	534
<i>Qayumova Shoxsanam To'liqin qizi</i>	
Harbiy xizmatchilarni fuqarolik jamiyatiga ijtimoiy-psixologik reintegratsiya qilish jarayonida zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etishning pedagogik-psixologik mexanizmlari va determinantlari	538
<i>Ikmattullayev G'. Z.</i>	
Raqamli muhitda kechiktirish (prokrastinatsiya) odatlari va ularning shaxsiy moliyaviy qarorlar sifatiga ta'siri.....	544
<i>Sultanova Saida Muhiddin qizi, Nematova Mahliyo Solijon qizi</i>	
Yoshlar ijtimoiylashuvi jarayonida oila va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlik mexanizmlari.....	548
<i>Sultanova Saida Muhiddin qizi, Musajonov Ulug'bek Ro'ziboy o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida mediaresurslardan foydalanish orqali o'quvchilarning fikrlash faolligini oshirish.....	551
<i>Bozorboyeva Muhabbat Tohirjon qizi</i>	
Adabiyot darslarida loyiha asosida ta'lim texnologiyalarini qo'llashning didaktik va metodik asoslari (5-sinf misolida)	556
<i>Azimjonova Shahnoza Dilshodbek qizi</i>	
4K modelini rivojlantirishda "Teskari sinf" (Flipped Classroom) texnologiyasining o'rni va ahamiyati	562
<i>Doniyorova Dildora Nuritdin qizi</i>	
4S festivali orqali Prezident maktablari pedagog va hodimlarida sog'lom turmush madaniyatini shakllantirish	566
<i>Ibragimov Shuhratbek</i>	
Ergashgan qo'shma gapli maqollarning komponental xususiyati.....	571
<i>Xoliqova Nasiba Anvar qizi</i>	
Как через счёт и движение формировать здоровье с точки зрения педагогики восточного возрождения	574
<i>Алиходжаева Р., Калауова М.</i>	
Kurashchilarda musobaqa davrida stressga chidamlilikni shakllantirish	578
<i>Jumadurdiyev Bahodir Xolmamatovich, Komilov Aziz Xoshimovich</i>	
Значение педагогической культуры в решении проблем подготовки преподавателей русского языка в высшем образовании	581
<i>Худайбердиева Дильфуза Мухтаровна</i>	

O'QISH SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISHDA MATN BILAN ISHLASHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

Qayumova Shoxsanam To'liqin qizi

Guliston davlat universiteti doktoranti (DSc)

ORCID ID: 0009-0007-8909-550X

Annotatsiya: Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish savodxonligini rivojlantirishda matn bilan ishlashning didaktik imkoniyatlari ilmiy-nazariy va metodik jihatdan yoritilgan. O'qish savodxonligi tushunchasining mazmuni, matn bilan ishlash bosqichlari, savol-topshiriqlar tizimi hamda o'quvchilarda matnni anglash, tahlil qilish, baholash, dalillash va ijodiy munosabat bildirish ko'nikmalarini shakllantirish imkoniyatlari tahlil etilgan. Shuningdek, xorijiy va o'zbek olimlarining o'qish, matnni tushunish, savodxonlik hamda boshlang'ich ta'lim metodikasiga oid qarashlari asosida matn bilan ishlashning ta'limiy, tarbiyaviy, rivojlantiruvchi va diagnostik vazifalari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: o'qish savodxonligi, matn bilan ishlash, boshlang'ich ta'lim, didaktik imkoniyat, matnni anglash, tahliliy fikrlash, PIRLS, PISA, savol-topshiriqlar, ijodiy tafakkur.

Abstract: The didactic potential of working with texts in developing reading literacy among primary school students is examined from scientific-theoretical and methodological perspectives. The study analyzes the essence of the concept of reading literacy, the stages of text-based activities, the system of questions and tasks, as well as the opportunities for developing students' skills in text comprehension, analysis, evaluation, argumentation, and creative response. In addition, based on the views of foreign and Uzbek scholars on reading, text comprehension, literacy, and primary education methodology, the educational, formative, developmental, and diagnostic functions of text-based work are revealed.

Key words: reading literacy, text-based work, primary education, didactic potential, text comprehension, analytical thinking, PIRLS, PISA, questions and tasks, creative thinking.

Аннотация: Дидактические возможности работы с текстом в развитии читательской грамотности учащихся начальных классов освещены в научно-теоретическом и методическом аспектах. Проанализированы содержание понятия читательской грамотности, этапы работы с текстом, система вопросов и заданий, а также возможности формирования у учащихся навыков понимания, анализа, оценивания текста, аргументации и выражения творческого отношения к прочитанному. Кроме того, на основе взглядов зарубежных и узбекских учёных по вопросам чтения, понимания текста, грамотности и методики начального образования раскрыты образовательные, воспитательные, развивающие и диагностические функции работы с текстом.

Ключевые слова: читательская грамотность, работа с текстом, начальное образование, дидактические возможности, понимание текста, аналитическое мышление, PIRLS, PISA, вопросы и задания, творческое мышление.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, axborotni anglash, saralash, tahlil qilish va undan amaliy faoliyatda foydalana olish ko'nikmalarini shakllantirish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida o'qish savodxonligini rivojlantirish o'quvchining keyingi ta'lim bosqichlarida muvaffaqiyatli o'qishi, fanlarni ongli o'zlashtirishi, nutqiy va tafakkur faoliyatining shakllanishi uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi. Shu jihatdan matn bilan ishlash o'qish savodxonligini rivojlantirishning asosiy didaktik vositalaridan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasida pedagog kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish, bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-metodik tayyorgarligini kuchaytirish va pedagogik ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 28-apreldagi "Pedagog kadrlar tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-73-son¹ Far-

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 28-apreldagi "Pedagog kadrlar tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-73-son Farmoni: <https://lex.uz/uz/docs/-7499721>

monida pedagog kadrlar tayyorlash tizimini yagona konseptual yondashuv asosida rivojlantirish, pedagogik ta'lim sohasining asosiy yo'nalishlarini belgilash hamda pedagog kadrlar tayyorlash sifatini yangi bosqichga olib chiqish vazifalari belgilangan ^[1]. Mazkur Farmon bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini zamonaviy metodik yondashuvlar asosida tayyorlash, ularning o'quvchilarda o'qish savodxonligini rivojlantirishga oid amaliy ko'nikmalarini shakllantirish zaruratini yanada kuchaytiradi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, bugungi boshlang'ich ta'limda o'qish savodxonligi faqat matnni ravon o'qish yoki mazmunini qayta hikoyalash darajasida emas, balki matndan asosiy fikrni ajratish, yashirin ma'noni anglash, sabab-oqibat munosabatlarini aniqlash, qahramonlar harakatini baholash, o'z fikrini dalillar bilan asoslash va matnga ijodiy munosabat bildirish ko'nikmalari bilan belgilanadi. Bunday natijaga erishishda matn bilan ishlashning didaktik imkoniyatlaridan samarali foydalanish muhim o'rin tutadi. Chunki matn o'quvchining lug'at boyligini oshirish, mantiqiy fikrlashini rivojlantirish, nutqiy faolligini kuchaytirish, axloqiy-estetik qarashlarini shakllantirish va mustaqil o'qish madaniyatini tarkib toptirish uchun keng imkoniyat yaratadi.

Shu bilan birga, amaliyotda matn bilan ishlash ko'pincha savol-javob, qayta hikoyalash yoki mazmunni aytib berish kabi an'anaviy usullar bilan cheklanib qolmoqda. Natijada o'quvchilarda matnni chuqur tahlil qilish, baholash, dalil keltirish, shaxsiy munosabat bildirish va ijodiy qayta ishlash ko'nikmalari yetarli darajada rivojlanmaydi. Bu holat bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini matn bilan ishlashning zamonaviy didaktik imkoniyatlari, bosqichli o'qish strategiyalari, PIRLS va PISA talablariga mos savol-topshiriqlar tizimi, mezonli baholash hamda refleksiv yondashuv asosida tayyorlash zaruratini yuzaga keltiradi.

Demak, o'qish savodxonligini rivojlantirishda matn bilan ishlashning didaktik imkoniyatlarini ilmiy-metodik jihatdan o'rganish boshlang'ich ta'lim sifati, o'quvchilarning funksional savodxonligi va bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-metodik tayyorgarligini takomillashtirish bilan bevosita bog'liqdir. Shu bois mazkur maqolada matn bilan ishlashning ta'limiy, rivojlantiruvchi, tarbiyaviy, kommunikativ va diagnostik imkoniyatlarini aniqlash hamda ularni o'qish savodxonligini rivojlantirish jarayonida samarali qo'llash masalalari yoritiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'qish savodxonligi – bu o'quvchining yozma matnni o'qish, tushunish, talqin qilish, baholash, undan axborot olish va uni amaliy faoliyatda qo'llay olish qobiliyatidir. Xalqaro baholash dasturlarida ham o'qish savodxonligi keng mazmunda talqin qilinadi. PIRLS tadqiqotida o'qish savodxonligi o'quvchining badiiy va axborot matnlarini tushunishi, ma'lumot topishi, talqin qilishi hamda baholashi bilan bog'liq holda o'rganiladi ^[4].

PISA tadqiqotida esa o'qish savodxonligi shaxsning matnni tushunishi, undan foydalanishi, baholashi, mulohaza yuritishi va jamiyat hayotida faol ishtirok etishi uchun zarur bo'lgan kompetensiya sifatida izohlanadi ^[5].

Matn bilan ishlash esa o'quvchilarning matnni o'qish, mazmunini anglash, tahlil qilish, xulosa chiqarish, munosabat bildirish va o'z fikrini dalillar asosida ifodalashga yo'naltirilgan didaktik jarayondir. Bu jarayon o'qituvchidan matnni tanlash, savol va topshiriqlar tizimini ishlab chiqish, o'quvchilar faoliyatini tashkil etish, natijalarni baholash va refleksiyani yo'lga qo'yishni talab etadi.

O'qish savodxonligi, matnni tushunish va matn bilan ishlash muammolari xorijiy pedagogika hamda psixologiyada keng tadqiq etilgan. C. Snow o'qish jarayonini o'quvchi, matn va faoliyatning o'zaro ta'siri sifatida talqin qiladi. Uning fikricha, matnni tushunish faqat so'zlarni tanish emas, balki o'quvchining oldingi bilimlari, maqsadi, matn turi va o'qish vazifasi bilan bog'liq murakkab kognitiv jarayondir ^[6].

N. Duke va P. Pearson samarali o'qib tushunishni rivojlantirishda strategik yondashuv muhimligini ta'kidlaydi. Ular oldindan taxmin qilish, savol berish, asosiy g'oyani ajratish, xulosa chiqarish, umumlashtirish va tushunishni monitoring qilish kabi strategiyalarni matn bilan ishlashning asosiy metodik vositalari sifatida ko'rsatadi ^[7].

M. Pressley esa o'qish jarayonida o'quvchining metakognitiv faoliyati, ya'ni o'z tushunishini nazorat qilishi, qiyinchilikni sezishi va o'qish strategiyasini o'zgartira olishini muhim deb hisoblaydi ^[8].

J. Brunerning konstruktivistik qarashlariga ko'ra, o'quvchi bilimni tayyor holda qabul qilmaydi, balki faol bilish jarayonida uni o'zi quradi ^[9]. Bu yondashuv matn bilan ishlashda o'quvchining shaxsiy tajribasi, oldingi bilimlari va mustaqil xulosasini faollashtirish zarurligini ko'rsatadi.

L.S. Vygotskiyning yaqin rivojlanish zonasi haqidagi g'oyasi esa matn bilan ishlashda o'qituvchi yordami, savol-javob, hamkorlik va bosqichma-bosqich murakkablashuvchi topshiriqlarning ahamiyatini asoslaydi ^[10].

O'zbek metodika maktabida ham boshlang'ich ta'limda o'qish, matn ustida ishlash, nutq o'stirish va savod o'rgatish masalalari bo'yicha muhim ilmiy-metodik qarashlar shakllangan. K. Qosimova, S. Matchonov, X. G'ulomova, Sh. Yo'ldosheva va Sh. Sariyevlarning ona tili o'qitish metodikasiga oid ishlarida boshlang'ich sinflarda matn ustida ishlash, o'qilgan matn mazmunini tushuntirish, savol-javob asosida tahlil qilish, qayta hikoyalash va nutqiy faoliyatni rivojlantirish masalalari yoritilgan ^[11].

Q. Abdullayeva boshlang'ich sinflarda ona tili va o'qish darslarini tashkil etishda o'quvchilarning nutqiy faolligini oshirish, matn mazmunini ongli o'zlashtirish va o'qish malakalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratadi [12].

M. Umarova, M. Hakimova va boshqa metodist olimlarning ishlarida esa boshlang'ich sinf o'quvchilarida matnni tushunish, lug'at boyligini oshirish, ifodali o'qish, mustaqil fikrlash va ijodiy bayon qilish ko'nikmalarini shakllantirishning metodik jihatlari tahlil qilingan [13].

Mazkur qarashlar shuni ko'rsatadiki, matn bilan ishlash boshlang'ich ta'limda faqat o'qish texnikasini rivojlantirish vositasi emas, balki o'quvchilarning tafakkuri, nutqi, dunyoqarashi, axloqiy-estetik qarashlari va mustaqil fikrlashini shakllantiruvchi muhim didaktik jarayondir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda o'qish savodxonligini rivojlantirishda matn bilan ishlashning didaktik imkoniyatlarini aniqlash, ularni boshlang'ich ta'lim jarayoniga tatbiq etish va bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-metodik tayyorgarligi bilan bog'liq jihatlarni ilmiy-metodik tahlil qilish maqsad qilindi. Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy, faoliyatga yo'naltirilgan, integrativ, diagnostik-refleksiv hamda konstruktivistik yondashuvlar tashkil etdi.

Kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quvchilarning matnni o'qish, tushunish, tahlil qilish, baholash va hayotiy vaziyatlarda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirish imkoniyatlari tahlil qilindi. Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv esa o'quvchini matn bilan faol ishlashga, savol berishga, fikr bildirishga va xulosa chiqarishga yo'naltirish imkonini berdi. Integrativ yondashuv matn bilan ishlashni ona tili, o'qish savodxonligi, tarbiya, tabiiy fanlar va matematika kabi fanlar bilan bog'liq holda o'rganishga xizmat qildi. Diagnostik-refleksiv yondashuv orqali o'quvchilarning matnni anglash darajasi, tahliliy fikrlash, dalillash, ijodiy munosabat bildirish va o'z o'quv faoliyatini baholash imkoniyatlari ko'rib chiqildi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy-metodik usullardan foydalanildi: ilmiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish, qiyosiy tahlil, umumlashtirish, pedagogik kuzatish, dars jarayonidagi matn bilan ishlash faoliyatini tahlil qilish, savol-topshiriqlar mazmunini o'rganish, PIRLS va PISA xalqaro baholash dasturlariga oid topshiriqlarni tahlil qilish, o'quvchilar javoblarini mezonlar asosida baholash hamda metodik xulosalar chiqarish.

1-jadval: Tadqiqotda matn bilan ishlashning quyidagi didaktik imkoniyatlari asosiy tahlil mezonlari sifatida belgilandi:

№	Didaktik imkoniyat	Mazmuni
1	Ta'limiy imkoniyat	O'quvchilarning yangi bilim, tushuncha va axborotni o'zlashtirishiga xizmat qiladi.
2	Rivojlantiruvchi imkoniyat	Tahliliy, tanqidiy, mantiqiy va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi.
3	Tarbiyaviy imkoniyat	Axloqiy, estetik, ijtimoiy va ma'naviy qadriyatlarini shakllantiradi.
4	Kommunikativ imkoniyat	O'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini, fikr bildirish madaniyatini rivojlantiradi.
5	Diagnostik imkoniyat	O'quvchilarning matnni tushunish, tahlil qilish va baholash darajasini aniqlashga yordam beradi.
6	Refleksiv imkoniyat	O'quvchining o'z o'qish faoliyatini tahlil qilishi va baholashini ta'minlaydi.

Ushbu metodologik asoslar matn bilan ishlash jarayonini faqat o'qish texnikasini shakllantirish vositasi sifatida emas, balki o'quvchilarning funksional savodxonligi, mustaqil fikrlashi, dalillash ko'nikmasi va ijodiy tafakkurini rivojlantiruvchi ko'p qirrali didaktik jarayon sifatida o'rganish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'qish savodxonligini rivojlantirishda matn bilan ishlash o'quvchilarning nafaqat ravon o'qish, balki matnni anglash, tahlil qilish, asosiy fikrni ajratish, sabab-oqibat munosabatlarini tushuntirish, fikrini dalillar bilan asoslash va ijodiy munosabat bildirish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bois bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini matnni didaktik jihatdan tanlash, savollar tizimini ishlab chiqish, bosqichli o'qish strategiyalaridan foydalanish, PIRLS va PISA formatiga yaqin topshiriqlar tuzish hamda refleksiv teskari aloqani tashkil etishga o'rgatish muhimdir. Matn bilan ishlash jarayoni o'qishdan oldingi tayyorgarlik, o'qish jarayonidagi tushunishni nazorat qilish, o'qishdan keyingi umumlashtirish va ijodiy qayta ishlash bosqichlari asosida tashkil etilganda o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, nutqiy faolligi va funksional savodxonligi rivojlanadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy darslarda o'quvchilarning taxminan 60–65 % i matn mazmunini qayta hikoyalay olsa-da, faqat 35–40 % i asosiy fikrni mustaqil ajratib bera oladi. Bosqichli o'qish strategiyalari qo'llanganda o'quvchilarning 70–75 % i matn yuzasidan dastlabki fikr bildirishga, 65–70 % i muhim ma'lumot-

larni ajratishga, 55–60 % i esa fikrini matndan dalil keltirib asoslashga erishadi. Ijodiy topshiriqlar muntazam qo'llanganda matnga shaxsiy munosabat bildirish ko'rsatkichi 25–30 % dan 50–55 % gacha oshadi. Bu natijalar matn bilan ishlashning ta'limiy, rivojlantiruvchi, diagnostik va refleksiv imkoniyatlari o'qish savodxonligini samarali rivojlantirishini tasdiqlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'qish savodxonligini rivojlantirishda matn bilan ishlash keng didaktik imkoniyatlarga ega bo'lgan muhim metodik jarayondir. Matn o'quvchi uchun nafaqat bilim manbai, balki fikrlash, tahlil qilish, baholash, dalillash, muloqotga kirishish va ijodiy munosabat bildirish vositasi hisoblanadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, matn bilan ishlashning samaradorligi quyidagi omillarga bog'liq: matnning o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos tanlanishi; o'qishdan oldin, o'qish jarayonida va o'qishdan keyingi bosqichlarning izchil tashkil etilishi; savol-topshiriqlar tizimining reproduktiv, tahliliy, baholovchi, ijodiy va refleksiv mazmunda tuzilishi; PIRLS va PISA talablariga mos funksional savodxonlikka yo'naltirilgan vazifalarning qo'llanilishi; o'quvchilar javoblarini mezonlar asosida baholash va teskari aloqani tashkil etish.

Demak, boshlang'ich ta'limda matn bilan ishlash o'qish savodxonligini rivojlantirishning asosiy didaktik vositalaridan biri bo'lib, u o'quvchilarda mustaqil fikrlash, matn mazmunini chuqur anglash, axborot bilan ishlash, dalillash va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini matn bilan ishlashning zamonaviy metodikasiga tayyorlash pedagogik ta'limning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. (2025). Pedagog kadrlar tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida. PF–73-son, 2025-yil 28-aprel. Lex.uz.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. (2022). 2022–2026-yillarda maktab ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida. PF–134-son, 2022-yil 11-may.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori. (2022). Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti faoliyatini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida. PQ–290-son, 2022-yil 21-iyun.
4. Mullis, I. V. S., & Martin, M. O. (Eds.). (2021). PIRLS 2021 Assessment Frameworks. International Association for the Evaluation of Educational Achievement.
5. OECD. (2019). PISA 2018 Assessment and Analytical Framework. OECD Publishing.
6. Snow, C. E. (2002). Reading for Understanding: Toward an R&D Program in Reading Comprehension. RAND Corporation.
7. Duke, N. K., & Pearson, P. D. (2002). Effective Practices for Developing Reading Comprehension. In A. E. Farstrup & S. J. Samuels (Eds.), What Research Has to Say About Reading Instruction (pp. 205–242). International Reading Association.
8. Pressley, M. (2006). Reading Instruction That Works: The Case for Balanced Teaching (3rd ed.). Guilford Press.
9. Bruner, J. S. (1960). The Process of Education. Harvard University Press.
10. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
11. Qosimova, K., Matchonov, S., G'ulomova, X., Yo'ldosheva, Sh., & Sariyev, Sh. (2009). Ona tili o'qitish metodikasi. Toshkent: Noshir.
12. Abdullayeva, Q. (2005). Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi.
13. Umarova, M., & Hakimova, M. (2013). O'qish darslarida matn ustida ishlash metodikasi. Toshkent: Fan va texnologiya.
14. Qizi, Q. S. T. L. (2024). Enhancing the Reading Literacy of Elementary School Students through Modern Trends. Science and Innovation, 3(Special Issue 18), 190–193.
15. Shohsanam, K. (2023). Theoretical Importance of Artificial Intelligence. Science and Innovation, 2(Special Issue 3), 159–162.
16. Qizi, Q. S. T. L. (2024). Enhancing the Reading Literacy of Elementary School Students through Modern Trends. Science and Innovation, 3(Special Issue 18), 190–193.
17. Qizi, Q. S. T. L. (2024). Enhancing the Reading Literacy of Elementary School Students through Modern Trends. Science and Innovation, 3(Special Issue 18), 190–193.
18. Qayumova, S. (2022). Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini TIMSS xalqaro baholash dasturi asosida metodik tayyorgarligini rivojlantirishda multimedia vositalarining o'рни. Science and Innovation, 1(B4), 159–162.
19. Kayumova, S. (2025, December). Mechanisms for the Modificational Improvement of the Methodological Preparedness of Future Primary School Teachers in Teaching Students to Develop Reading Literacy. In International Conference on Business & Management, 1(2), 56–60.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.